Aikuisten maahanmuuttajien perusopetuksen nykytila

Lähetimme keväällä 2019 kyselyn kaikille aikuisten perusopetuksen opettajille. Tavoittelimme opettajia suoraan sähköpostitse, omilla nettisivuillamme, työpajoissamme ja Facebookin *suomenopettajat* ja *aikuisten perusopetuksen opettajat* -ryhmissä. Kyselyn tarkoituksena oli kartoittaa materiaali- ja yhteistyötarpeita aikuisten perusopetuksessa. Kevään aikana 80 opettajaa ympäri Suomea vastasi kyselyymme.

Opettajat ja opetus

Perusopetusta järjestetään hyvin heterogeenisesti eri puolilla Suomea. Aktiivisimmin vastasivat kansan- ja kansalaisopistojen ja aikuislukioiden opettajat. Ammattiopistojen opettajia oli haastava tavoittaa, sillä Suomen 94:stä ammattiopistosta vain osassa järjestetään aikuisten perusopetusta, mutta näitä opistoja emme kyenneet identifioimaan erikseen eikä listaa perusopetusta järjestävistä ammattiopistoista ole saatavilla. Oppilaitosten opettajakunta on keskimäärin 17 opettajaa.

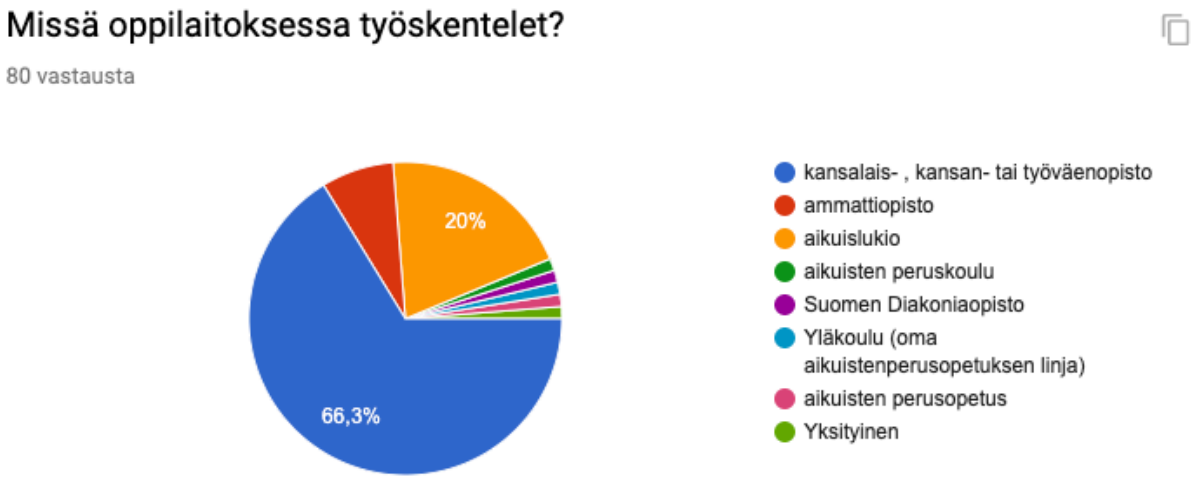

Vastaajista 23 ilmoitti opettavansa lukutaitovaiheessa, 56 alkuvaiheessa ja 47 päättövaiheessa. Moni opettaja siis opettaa useammalla tasolla, osa kaikissa vaiheissa. Kukaan vastanneista ei opettanut vain luku- ja päättövaiheessa, vaan tällöin opetetaan kaikkia vaiheita.

Suurin osa opettajista opetti useampaa oppiainetta. Lukutaitovaiheessa yksi opettaja opettaa tyypillisimmin kaikki kurssit, alku- ja päättövaiheessa opetus jakautuu ainealueittain. Vastaajista 18 oli opettanut yhteiskuntaoppia ja historiaa, 16 oli opettanut matematiikkaa ja 14 oli opettanut englantia. Yli kymmenen vastaajaa oli opettanut biologiaa, ympäristöoppia ja kemiaa. Vastaajista 10 oli vastannut opinto-ohjauksesta. Kaikista vastanneista peräti 65 % oli opettanut suomen kielen kursseja, ja tämä olikin aineiston ylivoimaisesti opetetuin aine. Yksittäiseltä opettajalta vaaditaan siis erittäin monipuolista aineidenhallintaa.

Opettajien käyttämä kirjallinen materiaali

Noin 30 % vastaajista ilmoitti käyttävänsä pääosin omia materiaalejaan, eikä heillä ollut käytössä lainkaan kirjaa. Suurin osa mainituista kirjoista liittyi suomen kielen opetukseen. Suomen kursseilla on käytössä oppikirja ja ylivoimaisesti suosituin sarja on *Suomen mes*tari, joka mainittiin 15 kertaa. Myös *Ahaa*-sarjan kirjoja käytetään usein. Englannin opetuksessa käytetään muutamilla paikkakunnilla kirjaa ja enemmän kuin yhden maininnan saivat *English for you too* ja *Everyday English*. Sekä ala- että yläkoulun oppikirjoja käytettiin myös, vastaajat mainitsivat muun muassa kirjat *Matikka* 4 ja 5, *Laskutaito* 3-6, *Kipinä, Ilmiö*, *Kuutio* ja *Särmä.*

Materiaalin hajanaisuus korostui vastauksissa, mielekästä materiaalia kursseille ei aina ole helppo löytää vain yhdestä lähteestä. Enemmistö (48) vastaajista tuotti myös itse materiaalia, usea mainitsi käyttävänsä opetuksessaan pääosin omaa materiaalia. Samojen aineiden opettajat painivat samojen ongelmien kanssa useissa oppilaitoksissa, ja päällekkäistä työtä tehdään väistämättä runsaasti.

Sosiaalisessa mediassa opettajat ovat jossain määrin verkostoituneet ja ryhmissä on pyritty jakamaan materiaalia. Asia on kuitenkin hyvin omasta aktiivisuudesta riippuvaista, ja syrjäseuduilla ja pienissä oppilaitoksissa verkostoituminen on haastavaa.

Opettajien käyttämä digitaalinen materiaali

Tietotekniikkaa hyödynnettiin opetuksessa melko vaihtelevasti. Päivittäistä käyttö oli ainoastaan 6 prosentilla opiskelijoista. Enemmistö opiskelijoista kuitenkin pääsee koneiden äärelle viikoittain. Digitaalisen materiaalin käyttö opetuksessa mainittiin usein: 35 vastaajaa kertoi käyttävänsä internetmateriaalia kursseillaan. Vain harva sivusto mainittiin nimeltä, joten myös mielekäs sähköinen materiaali on hyvin pirstaleista. Muutamia mainintoja saivat muun muassa sivustot *aipe.edu.fi, kotisuomessa.fi, pkky:n Vilma*-materiaali, *Muikku*-verkko ja *osaansuomea.fi*.

Yhteistyö kurssien suunnittelussa omassa työyhteisössä

Organisaation sisällä yhteissuunnitteluun oltiin melko tyytyväisiä. Noin kolmannes vastaajista koki yhteistyön vähäiseksi. Useimmiten syyksi mainittiin ajan puute. Usein myös vain yksi opettaja opettaa kerrallaan tiettyjä kursseja, jolloin kollegiaalinen kurssittainen tuki jää puuttumaan. Enemmistö vastaajista kertoi hyvästä yhteistyöstä omassa työyhteisössään. Tässä muutamia esimerkkejä:

- *Suomi toisena kielenä (päättövaihe, mm. kurssit 2 ja 3) ja mm. maantieto, biologia, historia, yhteiskuntaoppi jne. pyritään opiskelemaan samassa jaksossa ja ideoimaan yhdessä, miten opiskellaan.*
- *Ajoitamme lukujärjestykseen samanaikaisesti aineita, joiden kielellinen sisältö tukee toisiaan.*
- *Olen saanut kurssien suunnitteluun apua perusopetuksen aineenopettajilta. Olen voinut kysyä tarkennuksia ja ajatelmia, mitä asioita kannattaa painottaa ja mistä löytyisi opetusmateriaalia.*
- *Materiaalien vaihtoa, yhteisopetusta, hyvin toimivat tiedotus- ja kokouskäytännöt mm. oppimisvaikeuksia ja lisätuen tarvetta koskien.*
- *Varsinkin historian ja yhteiskuntaopin opettajien kanssa olemme toteuttaneet yhteisopettajuutta esim. viimeisen S2-kurssin (10) kohdalla. Olemme saattaneet myös kerrata reaaliaineiden käsitteitä suomen tunneilla.*
- *Mietitään sisältöjä (päällekkäisyydet, limittyminen), asioiden yhteyksiä, tehtävätyyppejä, suoritusten niveltämistä, yli kurssirajojen opiskelua, projektimuotoista oppimista, samanaikaisopetusta.*
- *Eri oppiaineiden opettajat suunnittelemme yhdessä opsin pohjalta kurssit. Teemme kokeet yhdessä, keräämme materiaalit ja jaamme toisillemme.*
- *Työnjaon sopimista. Testejä ja kokeita laaditaan yhdessä. Tehtävien ja aineistojen jakoa.*
- *Samanaikaisopettajuutta yhteensopivien kurssien kanssa, arvioinnin kehittäminen yhdessä, vinkkien ja ideoiden jakaminen kurssien suunnitteluun.*
- *Yhteiskuntaopin opettajan kanssa yhteistyötä saman aineen jatkumosta alkuvaiheesta päättövaiheeseen. Suomen kielen opettajien kanssa kurssien välisestä yhteistyöstä ja -toiminnasta.*
- *Materiaalien vinkkaus ja yhteiset linjat sisällöissä. Jatkumaan alkuvaiheesta päättövaiheeseen. Arvioinnin suunnittelua.*
- *Meillä on kaksi alkuvaiheen ryhmää ja nykyisin suunnittelemme paljon yhdessä kurssien sisältöä. Monet opettajat jakavat materiaalia.*

Suunnitteluun ja metatyöhön on helpompi keskittyä yhteisissä kokouksissa, mutta konkreettinen materiaalin kokoaminen, suunnittelu ja tuottaminen jää usein yksilön vastuulle. Jokaisesta oppilaitoksesta myös löytyy varmasti täysin vastakkaisia näkemyksiä tilanteesta, sillä hyvin paljon on myös oman aktiivisuuden varassa: apua antava todennäköisemmin sitä myös saa tarvitessaan.

Yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa

Vastausten perusteella yhteistyö muiden oppilaitosten kanssa on hyvin vähäistä. Yli puolet vastaajista ilmoitti, ettei ole missään kontaktissa muihin oppilaitoksiin. Usea vastaaja mainitsi pääkaupunkiseudun Aipe-verkoston, ja tämän lisäksi koulutustilaisuudet ja erilaiset Facebook-ryhmät olivat useimmin mainitut tapaamis- tai kuulumistenvaihtokanavat. Maanlaajuisesti tapaamiset ovat vielä satunnaisia.

Yhteistyöehdotuksia vastaajilla oli yhtä monta kuin vastaajia oli. Seuraavassa vastauksia käsitellään vastauksista nousseiden teemojen kautta:

1. Työpajat ja koulutus

- *Workshop*
- *asiantuntijaluentoja kuuntelemaan*
- *vierailut, yhteiskurssitukset*
- *Vertaisoppimista, hyväksi havaittujen käytäntöjen jakamista, yhteiset koulutukset / virkistäytymispäivät.*
- *Yhteiset koulutukset / tapaamiset*
- *Yhteistyöpäivät 2x vuodessa*
- *Omat valtakunnalliset päivät olisi hyvät. Siellä voisi koko porukka tavata ja tutustua toisiinsa. opiskelijat muuttavat usein toisille paikkakunnille ja siksi toisten tunteminen on tärkeää.*

Koulutukselle nähdään selkeästi tilausta. Toivottu koulutus on selkeästi työpajatyyppistä, konkreettisiin tuloksiin ja materiaaleihin tähtäävää. Toisaalta myös ylipäätään tilaisuudet, joissa nimenomaan aikuisten peruskoulun ammattilaiset kokoontuvat yhteen, nähdään myös tarpeellisiksi.

2. Ajatusten vaihto ja ideoiden jakaminen

- *Olisi mukava aluksi vain vaihtaa kuulumisia.*
- *Kuulla heidän näkemyksiään ja toiveitaan, ehdotuksia*
- *Oman aineen opettajien tapaamisia ja ideointeja + hyvien käytänteiden jakamista.*
- *Puhumisharjoituksiin kaipaisin vinkkejä.*

- *Matemaattisista asioista keskustelu.*
- *Jos saisi hyvin konkreettisia esimerkkejä opetustilanteiden hyvistä käytänteistä.*
- *Yhteistyö oppilaiden metakognitiivisten taitojen kehittämisen ja tukemisen suhteen olisi mielenkiintoista.*
- *Olisi kiva kuulla eri opetusmenetelmistä ja digin käytöstä opetuksessa.*

Kaikki eivät kaivanneet varsinaista koulutusta, vaan kiireetöntä muiden opettajien kohtaamista, tuoreita ideoita opetukseen ja apua mieltä askarruttaviin asioihin.

3. Verkostoituminen ja vertaistuki

- *Toivoisin verkostoitumista ja vertaistuen jakamista muiden aipe-kouluttajien kanssa*
- *Aktiivisempi verkostoituminen ja ideoiden jakaminen esim. keskusteluryhmien kautta.*
- *mahdollisesti oppilaitosten yhteistyössä toteutettavia kursseja tai teemakokonaisuuksia.*
- *Opokurssien opettajien kanssa oma aineryhmä.*
- *Joku yhtenäinen alusta, jonne voisi laatia materiaaleja ja esimerkkitestejä.*
- *Haluaisin esimerkiksi tapaamisia ym. muita foorumeita, joissa voisi käsitellä mm. ongelmakohtia yhdessä ja konkreettisesti.*
- *Eri oppiaineiden opettajat voisivat kokoontua aineryhminä pähkäilemään opetuksessa, suunnittelussa, arvioinnissa ja kehittämisessä esiin nousseita aiheita...*

Ideoinnin ja ajatusten vaihdon lisäksi vastauksissa peräänkuulutettiin hyvin laajalti vertaistukea. Monessa vastauksessa esiin nousi tarve oman aineryhmän opettajien kohtaamiselle.

4. Oman toiminnan suhteuttaminen muihin, opetuksen yhtenäistäminen

- *Haluaisin käydä tutustumiskäynneillä muissa AIPE-oppilaitoksissa katsomassa, mitä heillä käytännössä tapahtuu.*
- *Haluaisin saada tarkemman käsityksen siitä, onko aipe samanlaista tai ihan erilaista eri oppilaitoksissa.*
- *Ideoida kurssisisältöjä, materiaaleja ja yhdenmukaistaa arviointia.*
- *Enemmän yhteistä suunnittelua, yhteisiä projekteja ja teemaoppimista.*
- *Arvosteluun ja kurssien sisältöihin liittyvää ajatuksenvaihtoa. Yhtenäisen linjan löytämistä edellä mainittujen osalta.*
- *enemmän yhteistyötä yhteisiä alkuvaiheen materiaaleja ja kriteerejä fyke materiaaleja, yhteisiä linjauksia tärkeimpinä painotetuista asioista yms.*
- *Opetuksen suunnittelua. Materiaalipohjat. Opsihan on kaikille sama, oleellisesti.*

Opettajilla on selkeä tarve suhteuttaa oman oppilaitoksen toimintaa muihin. Tarve lähtee epätietoisuudesta, mitä muut tekevät ja onko oma toiminta yleisen linjan mukaista. Selkeitä yhteisiä käytänteitä ja opetuksen ja toimintojen yhtenäistämistä kaivataan.

5. Konkreettinen materiaali

- *Oppikirja olisi iso apu. Materiaali, joka sopisi opiskelijoiden kielitaitoon.*
- *Ideapankki*
- *englannin kurssimateriaalin sisältöjä, etenkin jos/kun ei ole oppikirjaa käytössä*
- *olla mukana materiaalien kehittämisessä (videot, verkkomateriaalit, äänitteet, tekstit, tehtävätyypit, aktivointivinkit), ideoiden jakamisessa, arvioinnin kehittäminen, opettajille vinkkejä materiaalin käytöstä (opettajan vinkit tai opettajan opas: kirjoittaminen, toiminnallisuus, sanaston opettaminen ja erityisesti oppimaan oppiminen.*
- *Haluaisin saada materiaalia ja vinkkejä opetukseen.*
- *Suoraan kurssien sisältöihin sopivaa monimediaista oppimateriaalia olisi hyödyllistä saada vaihdettua ja kehitettyä yhdessä tai ainakin saada vinkkejä.*
- *Keskustelua ideoista ja toteutustavoista. Jos mahdollista, käytän mielelläni myös muiden opettajien kirjoittamaa materiaalia. Esim. Osaan suomea -sivustolta olen käyttänyt jotakin.*

Mielekkäästä materiaalista on selkeä pula. Olemassa olevan materiaalin hajanaisuus, vanhentuneet tiedot tai väärät taitotasot kuormittavat opettajia, ja sekä paperista että digitaalista materiaalia tarvitaan jokaisessa oppiaineessa.

Johtopäätökset

Kyselyllä saatiin hyvin arvokasta tietoa aikuisten perusopetuksen tilanteesta ja opettajien tarpeista. Opettajilla on aikuisten perusopetuksessa tyypillisesti hyvin laaja opetettavien aineiden skaala. Yksittäiseltä opettajalta vaaditaan erittäin monipuolista aineenhallintaa ja laaja-alaista materiaalia. Opetettavista aineista esiin nousi erityisesti suomen kielen kurssien tilanne; opettajista 65 % oli opettanut suomen kielen kursseja. Kyselyssä ei kysytty koulutustaustaa, joten joko perusopetuksessa on paljon suomen kielen opettajia tai suomen kielen kursseja pitävät myös muiden aineiden opettajat. Käytännössä varmasti molemmat pitävät paikkansa. Opettajat hyötyisivät materiaaleista, joissa suomen kielen kurssit yhdistetään laaja-alaisesti muihin perusopetuksen kursseihin, jolloin suomen kursseista saadaan tuki reaaliaineiden kursseihin.

Vastauksista suurimpana tarpeena nousi mielekkään materiaalin puute. Hajanaisen materiaalin etsiminen, kokoaminen tai omien materiaalien tuottaminen tilanteessa, jossa yksittäinen opettaja opettaa useassa vaiheessa ja hyvin erilaisia ainekokonaisuuksia, on erittäin kuormittavaa. Materiaalia tarvitaan jokaisessa oppiaineessa. Jopa suomen kielessä, jossa useimmiten käytettiin kirjaa opetuksessa, todettiin materiaalin vastaavan huonosti aitoon tarpeeseen. Valmiit materiaalit reaaliaineissa ovat yleensä käytännössä liian vaikeita, eivätkä ne ota huomioon opiskelijoiden heikkoja perustaitoja.

Digitaalista materiaalia kaivattiin myös. Digitaalisen materiaalin tulisi ennen kaikkea tukea kaikkea opittua, kehittää itsenäisiä opiskelutaitoja ja edistää oppimista ja tietoteknisiä taitoja. Sekä opettajat että opiskelijat kaipaavat tukea digitaalisen median käyttöön opetuksessa ja oppimisessa. Verkossa oleva opetus- ja opiskelumateriaali on edelleen melko hajanaista ja monien hankkeiden hyvät materiaalit vaikeasti löydettävissä.

Osassa oppilaitoksista oppilaitoksen sisäistä yhteistyötä oli runsaasti ja osa oppilaitoksista myös teki paljon yhteistyötä muiden opistoiden kanssa. Suurin osa kuitenkin kaipasi lisää dialogia eri toimijoiden kesken. Yhteistyötä kaivattiin erityisesti konkreettisten materiaalien tuottamiseen, opetuksen suunnitteluun ja arvioinnin toteuttamiseen. Toiminnan yhtenäistäminen oli monen opettajan toive. Yhteistyötä kaivattiin myös pienemmässä mittakaavassa, oppiaineiden opettajien kesken.

Osaan! -hankkeen tavoitteet

Nämä kyselyn tulokset viitoittavat *Osaan! -avaimia aikuisten perustaitoihin* hankkeen suuntaa jatkossa. Kysely suoritettiin keväällä 2019. Tuloksia on käyty läpi kesällä 2019 ja nyt syksyllä 2019 on toiminnan aika! Tavoitteemme syksylle 2019 ja keväälle 2020 ovat seuraavat:

- Ainealueittain organisoidut yhteistyöryhmät opettajille
- Yhtenäisen materiaalipohjan tarjoaminen ryhmiin osallistuville opettajille
- Kaikille avoimen digitaalisen sivuston www.osaansuomessa.fi ylläpito ja kehittäminen
- Laaja-alaisen materiaalin tuottaminen perusopetuksen kursseille ja kotoutumiskoulutukseen
- Opiskelijoiden heikkojen perustaitojen huomioonottaminen materiaaleissa.

- Liity sivuston www.osaansuomessa.fi oman ainealueesi keskustelualueelle.

  Lähetä viesti osoitteeseen osaansuomessa@gmail.com

- Merkitse kalenteriin perjantai 17.1.2020 kello 10-16. Kokoonnumme tällöin Jyväskylässä ensimmäisille AIPE-päiville keskustelemaan tavoitteista, oppimisesta ja arvioinnista aikuisten perusopetuksen opettajien kesken. Tarkempi ohjelma julkaistaan loppuvuodesta.

  Paikka: Jyväskylän kristillinen opisto, Sulkulantie 28, 40520 Jyväskylä.

Kiitos kaikille vastaajille ja tämän raportin lukijoille!

Tämä raportti liitetään sähköpostiviestiin, joka lähetetään kaikille yhteystietonsa jättäneille. Yhteyttä voi ottaa myös osaansuomessa@gmail.com.